

Blisko Rosji, daleko od Unii Europejskiej – radykalizacja Alternatywy dla Niemiec

Łukasz Jasiński

Czerwcowy zjazd Alternatywy dla Niemiec (AfD) potwierdził wzrost znaczenia radykalnego skrzydła tej partii i jej antysystemowy, populistyczny charakter. Głoszonym przez AfD hasłem antyunijnym towarzyszą postulaty bliskiej współpracy z Rosją. W kolejnych miesiącach kierownictwo AfD będzie starało się czerpać polityczne zyski z rosnących obaw przed inflacją i kryzysem energetycznym, odwołując się przy tym do haseł socjalnych.

AfD, która powstała w 2013 r. w reakcji na kryzys zadłużenia w strefie euro, początkowo łączyła postulaty likwidacji wspólnej waluty i większej dbałości o niemiecką gospodarkę ze społecznym konserwatyzmem. Kryzys uchodźczy z 2015 r., wzrost nastrojów antymuzułmańskich i krytyka polityki kanclerz Merkel spowodowały, że do AfD zaczęły przyłączać się osoby o poglądach skrajnych, związane m.in. ruchem Pegida, który za cel stawia sobie walkę z „islamizacją Europy”. Oddolna presja z ich strony doprowadziła do stopniowej ewolucji partii w kierunku skrajnej prawicy.

AfD na niemieckiej scenie politycznej. Przed wyborami do Bundestagu w 2021 r. AfD przyjęła radykalny program wyborczy zawierający m.in. postulat dexitu, czyli opuszczenia przez Niemcy Unii Europejskiej. Świadczyło to o wzroście siły członków [dawnej nacjonalistycznej frakcji „Skrzydło”](#) i jego lidera Björna Höcke. Postulaty dexitu oraz krytyka obostrzeń sanitarnych związanych z pandemią COVID-19 pozwoliły AfD zdobyć w wyborach do Bundestagu 10% głosów (podczas gdy w 2017 r. – 12%). Wynik ten, choć został odebrany w partii jako rozczarowujący, potwierdził, że jest ona trwałym elementem sceny politycznej.

Hasła AfD obiecujące bezpieczeństwo socjalne, zahamowanie imigracji i konserwatywny zwrot w sferze aksjologicznej znajdują odbiorców głównie we wschodnich, biedniejszych landach. Alternatywa zwyciężyła w wyborach do Bundestagu na terenie Saksonii i Turyngii i zajęła drugie miejsce w Brandenburgii i Meklemburgii-Pomorzu Przednim, co wskazuje, że bazą jej poparcia stała się była NRD. AfD kanalizuje rozczarowanie mieszkańców tych terenów społecznymi

i ekonomicznymi skutkami zjednoczenia Niemiec, obiecując „dokończenie rewolucji” z 1989 r.

Trend ten potwierdziły tegoroczne wybory do landtagów. Partii nie udało się wprowadzić swoich przedstawicieli do parlamentu landu Szlezwik-Holsztyn i znalazła się minimalnie nad progiem w wyborach w Nadrenii Północnej-Westfalii i w Kraju Saary.

AfD jest izolowana przez pozostałe partie zarówno na szczeblu lokalnym, jak i federalnym. Od wiosny 2021 r. wszyscy jej członkowie pozostają oficjalnie pod obserwacją kontrwywiadu jako potencjalnie zagrażający porządkowi konstytucyjnemu. W styczniu 2022 r. na znak protestu przeciw wzrostowi tendencji skrajnych ze stanowiska współprzewodniczącego i z członkostwa w AfD zrezygnował Jörg Meuthen reprezentujący umiarkowaną część tej partii.

Czerwcowy zjazd partii i jego wyniki. W dniach 17–19 czerwca w Riesie w Saksonii odbyły się wybory nowego kierownictwa partii. Reelekcję uzyskał Tino Chrupalla, a współprzewodniczącą została Alice Weidel. Wybór ten nie był możliwy bez wsparcia Höcke i jego zwolenników. Układ sił w AfD wskazuje, że przewodniczący będą musieli konsultować z nim najważniejsze decyzje. Na zjeździe zmieniono też statut, dopuszczając kierowanie partią tylko przez jednego przewodniczącego. Otwiera to Björnowi Höcke możliwość samodzielnego kandydowania i kierowania AfD w przyszłości. Pozycję tego polityka wzmacnia objęcie przez niego stanowiska szefa komisji ds. reformy organizacyjnej.

Zjazd partii stał się polem konfliktów programowych. Sformułowany przez Höcke wniosek dotyczący wizji polityki

BIULETYN PISM

zagranicznej zawierał m.in. wezwanie do samorozwiązania UE i zastąpienia jej przez wspólnotę o luźniejszym charakterze. Podkreślono w nim także konieczność utrzymywania dobrych relacji Niemiec z Rosją, co wzbudziło dyskusję i sprzeciw delegatów z zachodnich landów. Wniosek ten został na koniec zjazdu skierowany do dalszych prac w partyjnych strukturach.

AfD wobec agresji Rosji na Ukrainę. W poprzednich latach członkowie AfD nie ukrywali prorosyjskich sympatii, jednak inwazja Rosji na Ukrainę postawiła ugrupowanie w trudnej sytuacji i potwierdziła jego wewnętrzne podziały. Kierownictwo AfD usiłuje balansować między otwartym popieraniem Rosji a prezentowaniem się jako dbająca o interesy Niemiec „partia pokoju” czyniąca wszystko, by uniknąć wciągnięcia państwa w konflikt z Rosją.

W reakcji na przemówienie kanclerza Scholza, [w którym zapowiedział zmiany w polityce zagranicznej i obronnej](#), przewodniczący AfD Tino Chrupalla potępił co prawda rosyjską inwazję na Ukrainę, podkreślił jednak rzekomą wspólnotę Zachodu, który miał lekceważyć interesy bezpieczeństwa Rosji w Europie Środkowo-Wschodniej. Lider Alternatywy uznał tym samym Ukrainę za de facto część strefy wpływów Rosji.

Otwarcie prorosyjskie stanowisko kierownictwa partii i klubu w Bundestagu wywołało sprzeciw części deputowanych, którzy mówili o odpowiedzialności Putina za wybuch wojny. Mimo wewnętrznych napięć narracja AfD opiera się na podkreślaniu konieczności zachowania przez Niemcy neutralności. Zaledwie 4 z 80 deputowanych Alternatywy do Bundestagu zagłosowało w kwietniu za wspólnym wnioskiem koalicji SPD–Zieloni–FDP i opozycyjnej CDU/CSU, w którym [wezвано rząd do dostarczenia Ukrainie ciężkiej broni](#). Chociaż w programie AfD zawarto postulaty wzmocnienia Bundeswehry, większość deputowanych tej partii nie poparła utworzenia przez rząd [specjalnego funduszu na doposażenie wojska](#), argumentując, że oznacza to „wyścig zbrojeń” z Rosją.

W pierwszych tygodniach wojny frakcja AfD w Bundestagu była także podzielona na zwolenników i przeciwników sankcji nakładanych na Rosję. Kierownictwo partii, lawirując między tymi grupami, początkowo formułowało postulaty wyłączenia z sankcji i bojkotów rosyjskich instytucji kultury i sportu. W obliczu rosnącej inflacji i wizji kryzysu energetycznego Alternatywa otwarcie domaga się wycofania się Niemiec ze wszystkich sankcji i uruchomienia gazociągu Nord Stream 2. Rosyjskie surowce i niskie ceny energii dla gospodarstw domowych oraz przemysłu miałyby potwierdzać korzyści z niemiecko-rosyjskiej współpracy i neutralności wobec wojny na Ukrainie.

Stosunek AfD do NATO i jego wsparcia dla Ukrainy pozostaje niekonsekwentny. Alternatywa w dokumentach programowych określa co prawda członkostwo w NATO mianem filaru bezpieczeństwa Niemiec, jednak traktowanie dobrych relacji z Rosją jako priorytetowych stoi w sprzeczności [z interesami Sojuszu oraz z zapisami jego strategii](#), oznaczając w praktyce osłabianie spójności i zdolności obronnych NATO.

Stanowisko AfD jest odzwierciedleniem poglądów elektoratu tej partii. Według badań wśród jej zwolenników zaledwie 12% popiera dostawy broni dla Ukrainy, a 14% opowiada się za dalszym jej wspieraniem mimo rosnących cen energii. Aż 70% wyborców Alternatywy opowiada się natomiast za podjęciem przez UE negocjacji z Władimirem Putinem w celu poprawy stosunków z Rosją.

Wnioski i prognozy. Zjazd potwierdził trwający od kilku lat proces radykalizacji AfD. Odwoływanie się do społecznych frustracji w połączeniu z postulatami socjalnymi trafia na podatny grunt we wschodnich landach, zniechęcając jednocześnie wyborców na zachodzie Niemiec. Można się spodziewać, że proces ten będzie się pogłębiał. AfD pozostanie obecna w Bundestagu, jednak jej wpływy będą się ograniczały głównie do terenów byłej NRD. Alternatywa w dalszym ciągu będzie również izolowana przez pozostałe partie.

AfD będzie usiłowała zdyskontować rosnące obawy przed inflacją i kłopotami z dostawami energii. Będzie się przy tym odwoływała do chęci ochrony niemieckich rodzin przed tymi zjawiskami, prezentując się jako partia „pokoju” i „zdrowego rozsądku”, zwłaszcza w kontekście uzależnienia Niemiec od rosyjskich surowców. Najbardziej niebezpiecznym scenariuszem, zarówno z punktu widzenia rządu kanclerza Scholza, jak i interesów Polski, byłby poważny kryzys energetyczny jesienią i zimą połączony z recesją gospodarczą. Mogłoby to spowodować wzrost notowań AfD (zwłaszcza na wschodzie) oraz presji społecznej na rząd, by powrócić do współpracy energetycznej z Rosją.

Stosunek AfD do NATO i Rosji wskazuje, że w wypadku wzrostu napięcia między państwami wschodniej flanki Sojuszu i Rosją, partia ta będzie domagała się wycofania Bundeswehry z tych krajów i niewywiązywania się z sojuszniczych zobowiązań.

Poglądy polityków AfD dotyczące stosunków z Rosją, antyunijność oraz osłabianie fundamentów NATO stoją w sprzeczności z interesami Polski i wskazują, że jakkolwiek dialog z tą partią jest wysoce niewskazany. Co więcej, istnieje ryzyko, że wszelkie ewentualne kontakty z polskimi środowiskami politycznymi, mediami lub organizacjami pozarządowymi mogłyby posłużyć AfD do legitymizacji jej działań, zwłaszcza w sferze polityki zagranicznej.